

עניינים תוכן

מבוא	2
הגדרות ותפיסות תרבויות וחברתיות ביחס לאנשים בעלי מוגבלויות	3
חקיקה ומדיניות לאורך השנים	4
3.1 תקופה I – חקיקה דיפרנציאלית	4
3.2 תקופה II – נורמליזציה ושילוב	4
3.3 תקופה III – שוויון. מחקיקה סוציאלית לחקיקת זכויות	5
חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות	6
5. שינויים בעשור האחרון באחוזי העסקת בעלי מוגבלויות לאור החקיקה	7
6.1 מגמות ומאפייני אוכלוסייה	7
6.2 מאפיינים תעסוקתיים	8
6.3 בחינה כללית	8
דיון ומסקנות	9
ביבליוגרפיה	10

מבוא

נושא העבודה: שילוב בעלי מוגבלויות בשוק העבודה.

לפי דוח ארגון הבריאות העולמי, כ-15 אחוזים מבין אוכלוסיית העולם הם אנשים בעלי מוגבלויות. זאת אחת מקבוצות המיעוט המודרות ביותר בעולם. בישראל הקבוצה מונה שיעור דומה או מעט גבוהה יותר, בשיעור אשר עומד על מעל 700 אלף בני אדם (דבדוביץ, 2011). ההגדרה של האדם בעל המוגבלות היא הגדרה מעט מורכבת. במדינות שונות ניתן למצוא הגדרות שונות שבהם ניתן להגדיר אדם בעל מוגבלות. עבודה קצרה זה תגדיר את האדם בעל המוגבלות כפי שעושה זאת מדינת ישראל:

"אדם עם לקות פיסית, נפשית או שכלית, לרבות קוגניטיבית, קבועה או זמנית, אשר בשלה מוגבל תפקודו באופן מהותי בתחום אחד או יותר מתחומי החיים העיקריים"...

בישראל חלו שינויים גדולים בגישה של החברה ושל המדינה בנוגע לשילוב של אנשים בעלי מוגבלויות בשוק התעסוקה. המדיניות של היום גורסת כי אסור להפלות אדם בעל מוגבלות ובנוסף לכך לתת לו מענה לצרכים המיוחדים של אוכלוסיית האנשים בעלי מוגבלויות. בעשור האחרון חיים בישראל כמיליון וחצי אנשים המגדירים את עצמם בתור בעלי מוגבלות מסוימת. שיעורם באוכלוסייה עובר במעט את העשרים אחוזים. כמעט מחציתם הם בגיל העבודה (אלפסי- הנלי, 2016).

חלק מן השינויים הללו הביאו לחקיקה אשר נועדה לשפר את מצבם של בעלי המוגבלות ולגרום להם להיות משולבים בחברה בצורה טובה יותר מן העבר. זאת מתוך תפיסת עולם אשר רואה במדינה את האחראית על הרווחה של אותם האנשים. כדי לעסוק בתופעה זו שאלת המחקר של העבודה אם כן תהיה:

כיצד שינויי החקיקה בדמות החוק שוויון זכויות לבעלי מוגבלות השפיעו על השתלבות בעלי מוגבלויות בשוק העבודה בישראל בעשור האחרון?

על מנת לענות על שאלת המחקר ראשית אתאר הגדרות ותפיסות תרבותיות וחברתיות ביחס לאנשים בעלי מוגבלויות. כיצד שינתה החברה את התפיסה שלה בנוגע לאנשים בעלי מוגבלויות וכיצד הדבר בא לידי ביטוי בעולם. לאחר מכן אסקור את החקיקה אשר נעשתה בארץ ונועדה לשנות המצב הקיים. אעסוק באופן נפרד בחוק שוויון זכויות לבעלי מוגבלות ואראה לאחר מכן את הנתונים אשר מלמדים כיצד חוק זה הצליח, או שלא הצליח, להביא לשינויים מבחינת יכולת התעסוקה של עובדים מוגבלים.

הגדרות ותפיסות תרבויות וחברתיות ביחס לאנשים בעלי מוגבלויות.

במהלך השנים החברה שינתה את התפיסה שלה בנוגע לשילוב אנשים בעלי נכויות בשוק העבודה וביחס שלה לאנשים בעלי מוגבלויות באופן כללי. עד שנות התשעים היו נפוצות שתי תפיסות עיקריות בנוגע לעיסוק של שילוב מוגבלים בחברה (רימרמן, & ארטן-ברגמן, 2005):

1. הגישה הליברלית: יש למדינה להתערב בצורה מינימלית בפתרון של בעיות חברתיות, לרבות הזכויות של אנשים בעלי מוגבלויות. לפי גישה זו המדינה מעניקה לאדם שירות ושיקום רק אם אין הוא מסוגל לדאוג לעצמו.

2. גישת מדינת הרווחה: לפי גישה זו על המדינה להיות אחראית על היבטי החיים השונים של אנשים בעלי מוגבלויות. שינוי צריך לבוא מטעם המדינה שצריכה לדאוג ולשלב את האוכלוסייה הזו.

כיום נהוג יותר לבחון את בעיית הנכות לא בתור בעיה אינדיבידואלית אלא בתור בעיה חברתית. לכן לפי גישה זו יש לראות את המדינה כאחראית על הספקת התנאים והשירותים שנועדו להעניק לאנשים בעלי מוגבלויות הזדמנות שווה (דבדוביץ, 2011). החל משנות השישים החלו פעילי זכויות נכים להטמיע את גישה זכויות האדם הזה בקביעה של מדיניות חברתית עבורם. המאבק לא התרכז בהרחבת מערך השירותים אלא ביקש לבחון מחדש את המקום של אנשים בעלי מוגבלויות בחברה האנושית שרוצה לראות את עצמה כמיטיבה עם אזרחיה (רימרמן, & ארטן-ברגמן, 2005).

שינוי נוסף אירע בעשורים האחרונים. התפיסה החדשה דוחה את המודל הביו רפואי שמתמקד בליקויים הגופניים ומתקדמת בגישה של המודל החברתי אשר רואה את הנכות בתור תוצאה של יחסי גומלין בין האדם ובין הסביבה שלו. יחסי הגומלין הללו קשורים להיבטים חברתיים ופוליטיים של כל חברה. בשנת 2001 פרסם ארגון הבריאות העולמי הצהרה שמראה כי הוא בעצמו מקבל את המודל החברתי ומדגיש את התפיסה כי אדם הוא נכה ומוגבל בגלל שהחברה לא בנויה עבורה ולא משום שאין הוא מסוגל לפעול בצורה יעילה עבור החברה (זוהר, 2015).

משום שינוי תפיסתי זה אנו רואים עדויות רבות בשנים האחרונות להטמעה של גישת הזכויות בכינון של מדיניות כלפי אנשים בעלי מוגבלויות ברחבי העולם. גישה זו באה לידי ביטוי באמנות בינלאומיות, בחקיקה מקיפה ובתיקונים לחוקה אשר שמים דגש מחודש על מעמדם של אנשים בעלי מוגבלויות. כך מתרחש קידום של אפשרויות של שילוב אנשים עם נכויות בהיבטים שונים של החברה (דבדוביץ, 2011).

מערכת היחסים בין אנשים בעלי מוגבלות ובין עולם העבודה הייתה אחת מאבני היסוד בהתפתחות של תנועת הנכים בעולם. כלומר, ביטוי מהותי ומשמעותי לכך שהנכים מסוגלים להשתלב בחברה בצורה טובה הוא באמצעות בחינה של מידת התעסוקה של אנשים מוגבלים בחברה. חברה שתהיה מסוגלת לשתף אותם בצורה טובה היא חברה דואגת שמבקשת להיטיב עם כל החברים בחברה זו. לעומת זאת חברה אשר לא שמה את הדגש על שיפור ושילוב של נכים בשוק העבודה, כמו גם בחברה באופן כללי מיטיבה פחות עם כלל האוכלוסייה שלה (רימרמן, & ארטן-ברגמן, 2005).